

והרב "ערוך השולחן" אחרי שביאר הלכה זאת והעתיק מקורותיה, הוסיף טעם נאה ומתקבל משלו, וסיים בכתבו: ואמרו חז"ל אל ישנה אדם בן בין הבנים, וכתונת הפסים תוכיח שקנאו בו אחיו עב"ל. כונת הרב ברורה שדבר זה עלול לגרום לשנאת אחים ואחריתה מי ישורנה, וא"כ גם אם כונת האב לשם שמים אין הדבר רצוי כדי למנוע מחלוקת ושנאה בין אחים ובמשפחה. וטרם אסיים אעיר שימת לבך שאעפ"י שכתוב במשנה שציטטנו לעיל "הכותב... לאחרים אין רוח חכמים נוחה הימנו" אל תטעה לפרש לשון זו כאילו אין זו אלא מדת חסידות בלבד, אלא איסור גמור יש בדבר, וכן כתב הרב כנסת-הגדולה (בשם המוהראנ"ח והמוהרשד"ם) שאיסור יש בדבר ויש לבית-דין למנוע דבר זה ולקרותו עבריו, והמשיא עצה להעביר נחלה נקרא רשע והדברים ארוכים. הסיק אבן חנניאל וזו חזונוהו "אם יחשבו חכמים שיהיה זה ואסיים בעצה טובה שתעשה כמצות התורה עליך, ואל תקפח בן זה כלל אעפ"י שאינו נוהג כשורה, ואדרבא כיון שעיקר ראשית חינוכו קבל בביתך שיש בו יראת שמים, יש תקוה שעוד ישנה דעתו וישוב גם הוא לדרך ה', אבל אם תקפח אותו בירושה, כמעט ודאי שיקפיד ואולי אף יתנתק מחוג המשפחה ואז ודאי אפסה כל תקוה שאי פעם ישוב לדרך ה', ותשתדל תמיד להיות בחינת שמאל דוחה וימין מקרבת, וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

סה

פושטי יד (מצות צדקה)

שאלה :

אני עובדת סוציאלית, תפקידי הוא לשקם בני אדם ולמנוע מהם הצורך לחזור על הפתחים. בכל פעם שאני רואה עני המחזור על הפתחים, אני באה במבוכה, משום שמחובתי המקצועית עלי

להתעלם ממנו, אך מצות התורה מחייבת אותי להענות לידו הפשוטה, כאמור: פתוח תפתח את ידך לאחר לענייך ולאביונך בארצך. כיצד איפוא עלי לנהוג.

תשובה:

ההלכה מרימה על נס את מצות הצדקה, עד שעשו אותה רבותינו "סימן לצדיק זרע אברהם אבינו", וכל המעלים עיניו מן הצדקה נקרא בליעל, ונקרא רשע וכו' וכו'. ולא זו בלבד אלא שעוד אמרו, "אין כסא ישראל מתכונן ודת ישראל עומדת אלא בצדקה, ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה". ומחוייבים אנו לתת לעני כל צרכיו, די מחסורו אשר יחסר לו.

והצבור דאגו תמיד לכך, לשכת-חשאים היתה במקדש שבני טובים התפרנסו ממנה בכבוד. ובכל הדורות היו קופות של צדקה, שספקו ממנה כל צרכי העניים, דיור מזון ואפילו נישואין. ואפילו סוס לרכב עליו וכו' אם אמנם היה העני פעם עשיר שרגיל היה לכגון זה.

וכל זה לא נאמר אלא בעני בן-טובים, אבל עני המחזר על הפתחים גם ההלכה לא התיחסה אליו בחיוב רב, ואין נותנים לו אלא מתנה מועטת בלבד. אבל על-כל-פנים אסור להחזיר פני עני ששאל ריקם, ויתן לו אפילו גרוגרת אחת, שנאמר אל ישוב דרך נכלם. כך מפורש בהלכה.

מעתה, גם בזמנינו שיש לשכות סעד אסור להשיב פני אדם ריקם, שהרי גם בזמנם היו קופות של צדקה שאפשר היה לעני לפנות לשם, ואעפ"כ נצטוינו לתת לו לפחות מתנה מועטת.

אינני יודע אם בזמנינו יכול כל הפונה ללשכת-סעד לקבל שם כל ספוקו וצרכיו המינימליים לקיומו, ואם אמנם כך הוא הדבר, הרי שאנו פטורים לגמרי מלתת לפושטי יד, ומצות הצדקה ניתן לקיימה בתרומות למוסדות תורה צדקה וחסד, ולמעשה גם במס-הכנסה

שאנו משלמים יש אחוז לא גדול אמנם, המשמש למשרד הסעד ולצרכי נזקים.

ויש נקודת מבט נוספת: אמנם יתכן, שאילו פנה אדם זה ללשכת-סעד היו משקמים אותו ומחזירים אותו למעגל חיים בריא בעבודה מסודרת, והוא באשמתו גורם לעצמו לחזור על הפתחים, האם משום כך צריכים אנו לחוב בדמו ולמנוע ממנו אותה פרוטה שנועדה לפרנסתו ופרנסת בני ביתו.

לכן ברור שאין למנוע מתן צדקה כל שהיא לכל הפושט יד, וחובה לסגל לנו את מדת הנדיבות, ונקוה שבמהרה יתקיים בנו יעוד התורה: אפס כי לא יהיה בך אביון כי ברך יברכך ה' אלקיך בארץ אשר אתה בא שמה לרשתה.

סו

גדרי החיוב לנהוג כבני המקום לבין מצות „אל תטוש תורת אמך“

שאלה:

„חבר חדש שבא להצטרף אל הקבוצה האם חייב לעזוב מנהגיו ולקבל בין לקולא בין לחומרא מנהגי הקבוצה. למשל נוסח התפלה בקבוצה הוא אשכנזי בהברה עברית-מודרנית, מה דין חבר חדש שיש לו מבטא או נוסח אחר. אף שבתור ש"צ ודאי שחייב לנהוג כמנהג המקום, מה דינו כשמתפלל בינו לבין עצמו.

וכן ההמתנה המקובלת בין בשר לחלב היא בקבוצתנו שלש שעות (רוב המיסדים מוצאם מגרמניה). ובכן, מי שהיה נוהג שש שעות המתנה האם מעכשיו מותר, (או חייב) לחכות שלש שעות? וביסוד הספק מה הגדר בין החובה לנהוג כמנהג המקום שבא לשם לבין אל תטוש תורת אמך“.